

Юрій ЗАЗУЛЯК

ЛЬВІВСЬКА КОНФЕДЕРАЦІЯ 1464 РОКУ: СПРОБА ПРОЗОПОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЇЇ УЧАСНИКІВ

Львівська конфедерація, утворена 13 грудня 1464 р. унаслідок порозуміння львівської і жидачівської шляхти та міщан Львова, стала кульмінацією гострої соціально-політичної кризи, яка охопила землі Руського воєводства наприкінці 50-х та на початку 60-х рр. XV ст. Подібно до інших „феодальних ліг“ середньовіччя, вона була спрямована на захист прав і привілеїв станів і соціальних груп, що утворили її. З документів, виставлених учасниками конфедерації, дізнаємося, що шляхта і львівські міщани, зазнаючи тривалий час різноманітних утисків і несправедливостей, вирішили об'єднатися у *fratrem unionem*, аби спільно представляти свої скарги перед королем і надавати один одному необхідну допомогу в разі загрози чи насильства з боку *aliquam sive aliquas personas vel personam cuiuscumque status, dignitatis vel preeminenciae*¹. Попри те, що в самих документах не називають прізвищ тих осіб, які могли б становити потенційну небезпеку для учасників виступу, відомо, що конфедерація була утворена для протидії і обмеження влади можновладчої родини Спровських-Одровонжів².

Конфлікт з Одровонжами став виявом глибокої кризи наявної практики взаємовідносин між можновладством і рядовою шляхтою Руського

¹ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Arhiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie (далі — AGZ) / Wyd. K. Liske.— Lwów, 1878.— Т. VII.— S. 105—114.— N LV—LVI (13 грудня 1464 р., Львів).

² Найдокладніше причини, обставини і перебіг Львівської конфедерації проаналізував польський дослідник Антоній Прохазка (Prochazka A. Konfederacja 1464 roku // *Kwartalnik Historyczny*.— Lwów, 1892.— Т. VI.— S. 728—780). Українські історики лише побіжно зупинялися на цьому епізоді з життя шляхти Руського воєводства пізнього середньовіччя. Ізидор Шараневич та Іван Лінниченко коротко згадують про Львівську конфедерацію під час свого аналізу ролі застав у шляхетському землеволодінні та їх значенні у діяльності Одровонжів у Галицькій Русі (Szaraniewicz I. *Rys wewnętrznych stosunków Galicji Wschodniej w drugiej połowie piętnastego wieku na podstawie źródeł*.— Lwów, 1860.— S. 4, 7; Лінниченко И. А. *Черты из истории сословий Юго-Западной (Галицкой) Руси XIV—XV вв.*— Москва, 1894.— С. 48). Михайло Грушевський також розглядав організацію конфедерації у контексті аналізу системи застав старост та їх ролі в кар'єрах можновладчих родин у Руському воєводстві (Грушевський М. *Історія України-Руси*.— К., 1994.— Т. 5.— С. 318—319). Крім того, М. Грушевський уперше звернув увагу на важливість дослідження самих свідків, які підписали конфедерацію, і виділив тих з них, хто етнічно належав до руської шляхти (Там само.— К., 1995.— Т. 6.— С. 237, 611—612).

воеводства, відобразивши при цьому суперечності і складності формування шляхетського стану Галицької Русі пізнього середньовіччя. Незважаючи на формальне зрівнювання руської шляхти у правах зі шляхтою інших земель Польської Корони, проголошене привілеями 1430—1434 рр., тут продовжували існувати численні форми соціальної неповноправності шляхти. Одним з головних чинників, який визначав залежне становище руської шляхти, були особливо сильні позиції можновладства у Галицькій Русі.

Підставою сили і впливів руського можновладства було володіння заставленими староствами, які переходили в його руки як компенсація за фінансові позики, надані королям. Практика застав набула особливого поширення у часи правління двох перших представників династії Ягеллонів — Владислава II Ягайла і його сина Владислава III³. Саме в той період довготривале володіння заставленими староствами стало головною підставою швидкої політичної і маєткової кар'єри для багатьох представників можновладства і шляхти⁴. Деякі городні староства десятиліттями перебували в руках окремих можновладчих родин через неспроможність королівського двору викупити їх. Показовим у цьому може бути приклад малопольської родини Ритвєнських, яка володіла Сандомирським староством упродовж сорока років⁵. Наскільки великими були суми, записані на королівських маєтках, демонструє люстрація заставлених королівщин, проведена у Руському воеводстві в 1469 р. Так, королівські записи Станіславові Ходецькому, на той час руському воеводі в Галицькому старостві, становили 4400 злотих і 3600 гривень. Сума, на яку були заставлені Снятинське і Коломийське староства Михайлові Мужилу Бучацькому, сягала 1500 гривень⁶.

Власне застави відіграли вирішальну роль у швидкій кар'єрі родини Спровських-Одровонжів. Зростання політичного і маєткового значення Спровських припадає на 30—60-ті рр. XV ст. — час, коли застави набрали найбільшого розмаху й інтенсивності. Піднесення Спровських було заслугою передовсім двох представників цієї родини — Петра зі Спрови та його сина Андрія. Найстарший син львівського підкоморія Добеслава зі Спрови,

³ За підрахунками Ірени Сулковської-Курасової, 60 відсотків усіх відомих документів короля Владислава III становлять власне записи сум на королівських маєтностях (Sulikowska-Kurasowa I. Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie Andegawenów i pierwszych Jagiełłonów.— Warszawa, 1977.— S. 72). Загальний аналіз роздавничої політики Ягеллонів див.: Gawęda S. Moźnowładztwo małopolskie w XIV i w pierwszej połowie XV wieku.— Kraków, 1966.— S. 85; Sochacka A. Jan z Czyżowa, namiestnik Władysława Warneńczyka. Kariera rodziny Półkozów w średniowieczu.— Lublin, 1993.— S. 124; Sucheni-Grabowska A. Odbudowa domeny królewskiej w Polsce 1504—1548.— Wrocław, 1967.— S. 20—31.

⁴ Сучасні польські історики, аналізуючи вирішальну роль заставлених староств у кар'єрах окремих осіб і родин у XV ст., схильні говорити про феномен „нового можновладства“, чії позиції залежали від довготривалого контролю над староствами. (Gąsiorowski A. Czynniki rozwarstwienia stanu szlacheckiego w średniowiecznej Polsce // Struktura feudalnej społeczności na území Československa a Polska do přelomu 15. a 16. století.— Praha, 1984.— S. 82).

⁵ Fałkowski W. Elita władzy w Polsce za panowania Kazimierza Jagiełłowicza (1447—1492).— Warszawa, 1992.— S. 32.

⁶ Erlich E. Starostwa w Halickiem w stosunku do starostwa Lwowskiego w wiekach średnich (1350—1501).— Lwów, 1914.— S. 74.

Петро, з 1434 р. був подільським, а з 1437 р. і аж до своєї смерті в 1450 р. руським воєводою. У 1429 р. Владислав II Ягайло надав Петрові зі Спрови у заставу Самбірський повіт⁷. Це надання після тривалої і запеклої боротьби з родиною Мельштинських, попередніми власниками повіту⁸, було підтвержене Владиславом III у 1438 р.⁹ Власне Самбірський повіт став основою землеволодіння Одровонжів у Руському воєводстві. За роки панування Владислава III Самбірське староство було заставлене Петрові зі Спрови на загальну суму 8090 гривень¹⁰. Крім Самбірщини, протягом 1439—1440 рр. Петро зі Спрови отримав сім записів на Галицькому старостві загальною вартістю 1500 гривень і 2000 флоренів¹¹. Однак Петро Одровонж не зумів закріпитися у Галицькому повіті. У 1440 р. король дав згоду на викуп Галицького староства з рук Петра зі Спрови Миколаєм Паравою з Любліна¹². Втрата Галицького староства стала лише тимчасовою невдачею на тлі успішної експансії Одровонжів у Галицькій Русі. У 1442 р. Петро зі Спрови отримав королівський дозвіл на викуп Львівського повіту від тодішнього руського старости Спитка Тарновського з Ярослава за 2200 флоренів¹³. Того ж року Петро зі Спрови ще більше зміцнив своє становище на Самбірщині, домігшись від короля звільнення Самбірського повіту від сплати стаційного¹⁴. Несподівана загибель Петра зі Спрови під Красним Полем 6 вересня 1450 р., під час походу проти молдовського господаря Богдана II¹⁵, не завадила Одровонжам зберегти панівні позиції у Галицькій Русі. Наступником Петра зі Спрови на посаді руського воєводи і старости став його син Андрій. Цей міжгенераційний переказ двох найважливіших посад в ієрархії урядів Галицької Русі свідчив про те, що на той час Одровонжі не мали в Руському воєводстві гідних конкурентів серед інших можновладчих родин.

Андрій зі Спрови став активним продовжувачем політики свого батька. У 1458 р. він отримав від Казимира IV Ягеллончика запис на 1000 гривень у Жидачівському і Долинському повітах¹⁶. Ці землі перейшли до Андрія зі

⁷ Materiały archiwalne wyjęte głównie u metryki Litewskiej od 1348 do 1607 r. / Wyd. A. Prochazka.—Lwów, 1890.—S. 54.—N 68 (8 листопада 1429 р., Перемишль).

⁸ Владислав II Ягайло у заповіті своєму синові і наступникові Владиславу III наказував повернути Самбірщину Спиткові з Мельштина (див. лист короля Владислава III до Петра зі Спрови: AGZ.—Lwów, 1876.—Т. VI.—S. 25.—N XVII) (17 травня 1436 р., Краків). Лише поразка очолюваної Спитком з Мельштина Корчинської конфедерації у 1439 р. завадила цьому рішенню вступити в дію.

⁹ Materiały archiwalne...—S. 78—80.—N 101 (4 червня 1438 р., Краків).

¹⁰ Zbiór dokumentów małopolskich (далі — ZDM). Cz. VIII: Dokumenty z lat 1435—1450 / Wyd. I. Sułkowska-Kurasiowa i S. Kuraś.—Wrocław etc., 1975.—N 2224, 2268, 2285, 2371, 2379, 2401—2402, 2408, 2410.

¹¹ ZDM.—Cz. VIII.—N 2209, 2219, 2235, 2256, 2264, 2269—2270.

¹² Там само.—N 2272, 2320.

¹³ Там само.—N 2405—2406.

¹⁴ Materiały archiwalne...—S. 93.—N 128. (21 серпня 1442 р., Гатван.)

¹⁵ Iohannes Dlugosii Historiae Polonicae libri XII / Wyd. A. Przeździecki.—Cracoviae, 1879.—Т. V.—P. 77; Codex epistolaris saeculi quindecimi quinti / Wyd. A. Sokołowski, J. Szujski.—Kraków, 1876.—Т. I.—S. 120.—N CXII (11 червня 1451 р., Тенчин).

¹⁶ Matricularum Regni Poloniae Summaria excussibus codicibus qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservatur (далі — MRPS) / Wyd. T. Wierzbowski.—Warszawa, 1905.—P. I.—S. 33.—N 638. Через помилку в датуванні цей запис було вміщено серед реєстрів 1463 р. (Fałkowski W. Elita władzy...—S. 114).

Спрови після смерти краківського каштеляна Йоана з Чижова, який був одружений зі сестрою Андрія Барбарою¹⁷. У 1462 р. за активну участь у Глогувському з'їзді, який відбувся у травні 1462 р. між Казимиром IV Ягеллончиком і чеським королем Іржі з Подебрад, польський король записав руському воєводі ще 200 гривень на Жидачівщині¹⁸. У тому ж році Андрій Одровонж був свідком на документах у справі приєднання до Корони Равської і Гостинської земель, причому на акті судового вироку в цій справі він є єдиним воєводою, який представляв Малопольщу і Галицьку Русь¹⁹. Тоді ж бачимо Андрія зі Спрови як королівського посланця при приєднанні до Корони Белзької землі після смерти мазовецьких князів Земовіта VI і Владислава II²⁰. Символічною маніфестацією політичної могутності Одровонжів, а також виявом їх родової і генеалогічної свідомости стало підтвердження надання краківського єпископа Івона Одровонжа для могильського монастиря, виставлене 13 представниками роду на чолі з Андрієм зі Спрови під час сейму в Пйотркові в листопаді 1462 р.²¹ У 1463 р. Андрієві зі Спрови вдалося послабити позиції своїх противників у Галицькій Русі та на Поділлі. Разом із краківським каштеляном Йоаном з Тенчина і сандомирським воєводою Йоаном з Ритвян Андрій зі Спрови був скерований Казимиром IV на Поділля для викупу з рук Буцацьких Кам'янецького староства²². Загалом початок 60-х рр. можна вважати своєрідним піком політичної кар'єри Андрія зі Спрови, часом активної участі руського воєводи у реалізації політики Казимира IV²³.

¹⁷ Fałkowski W. *Elita władzy*...— S. 104; Sochacka A. *Jan z Czyżowa*...— S. 205.

¹⁸ MPRS.— P. I.— S. 31.— N 619 (грудень 1462 р.): „[...] pro meritis et sumptibus eius in conventione Glogoviensi cum Georgio, Bohemiae rege“.

¹⁹ *Codex epistolaris saeculi quindecimi quinti* / Wyd. A. Lewicki.— Kraków, 1894.— Т. III.— S. 119.— N XCIX (12 листопада 1462 р., Пйотрков); Там само.— Т. I.— S. 220.— N CXСIII (20 грудня 1462 р., Гостинь).

²⁰ Maurer R. *Kilka dat do dziejów rodziny Odrowążów-Sprowskich na Rusi XV wieku // Przegląd Archeologiczny*.— Lwów, 1883.— Zesz. 2—3.— S. 113.

²¹ Fałkowski W. *Elita władzy*...— S. 105.

²² Maurer R. *Kilka dat*...— S. 113.

²³ Політика королівської влади стосовно Одровонжів не отримала однозначної оцінки в польській історіографії. К. Гурський і Ф. Кірик вважали, що політика Казимира IV Ягеллончика стосовно Одровонжів мала негативний характер, підкреслюючи бажання королівської влади обмежити політичні впливи Спровських у Галицькій Русі та повернути собі заставлені маєтності. З цією метою, наголошують ці історики, король, на противагу Спровським, всіляко підтримував бідніших членів роду Одровонжів, так званих *iuniores* (Добеслава з Журавиці, Шидловецьких), та сприяв шляхетському рухові в Руському воєводстві (Kiryk F. *Jakób u Dębna na tle wewnętrznej i zagranicznej polityki Kazimierza Jagiełłowicza*.— Wrocław, 1967.— S. 33, 47; Górski K. *Ród Odrowążów w wiekach średnich*.— Kraków, 1927.— S. 68, 81—83). Натомість недавно В. Фалковський у своєму дослідженні владної еліти Казимира IV Ягеллончика запропонував переглянути цю тезу. Він наголошує, що викуп Львівської землі з рук Одровонжів аж ніяк не можна розцінювати як вияв ворожого ставлення до них, а як загальний напрям внутрішньої політики короля, спрямованої на зміцнення державних фінансів. Подібна практика застосовувалася Казимиром IV стосовно навіть найбільш приближених осіб, таких як Гінча з Рогова, Дерслав і Ян з Ритвян, Якуб з Конєцполя. На основі докладного аналізу кількості і характеру виступів Андрія зі Спрови на королівських документах В. Фалковський переконливо показав, що руський воєвода займав високу позицію у складі владної еліти Казимира IV (Fałkowski W. *Elita władzy*...— S. 103—104, 106).

У поєднанні зі широкими судово-адміністративними повноваженнями, якими володіли Одровонжі як королівські старости, отримані ними застави створювали ефективний механізм для контролю над локальними шляхетськими спільнотами, передовсім у сфері землеволодіння. Як власники заставлених гродових старостів Спровські були зверхниками всіх розміщених на їх території королівських маєтків, у тому числі також і тих, що вже перебували в заставі інших шляхетських родин. *Dominus Czebrowski tenet bona regalia, [...] et dominus Pallatinus et capitaneus est tutor bonorum regaliū*²⁴ — саме так тогочасні джерела формулювали залежність шляхти, яка володіла заставленими королівськими землями, від влади старост. Одровонжі всіляко прагнули обмежити право шляхти володіти земельною власністю у межах заставлених їм старостів. Шляхта, яка отримувала від короля надання чи записи сум на королівських маєтках, розміщених на території вже заставлених Одровонжами королівщин, аби вступити у володіння ними, була змушена спершу одержати згоду Одровонжів²⁵. Крім того, характерні для Галицької Русі того часу нестабільність структури шляхетського землеволодіння і брак у частини руської шляхти королівських підтверджень на володіння маєтками давали змогу Одровонжам висувати свої права на такі маєтності. Виявом цього стали спроби конфіскацій шляхетських маєтків та ревізії привілеїв шляхетських родин на їх володіння, які проводилися Спровськими²⁶. Така політика не могла не викликати невдоволення і протесту серед руської шляхти. Ще в 1443 р. сандомирський препозит Йоан зі Спрови, проводячи за дорученням свого брата руського воєводи Петра зі Спрови ревізію прав шляхти Львівської землі на володіння митними коморами, зазначав, що *domini terrigenae alicquam fecerunt littere et munimenta eorum ipso minime produxerunt nec obedienciam alicquam fecerunt*²⁷. Ситуація загострилася від середини 50-х рр. XV ст., коли через погіршення фінансового становища Одровонжів²⁸ їхні спроби конфіскацій шляхетських земель ставали дедалі частішими. Про гостроту боротьби і розміри надуживань та утисків, яких зазнавала шляхта з боку Одровонжів, можемо судити з переказу Яна Длугоша. За словами польського хроніста, руська шляхта подала проти Йоана Одровонжа, брата і спадкоємця воєводи Андрія, триста судових позовів²⁹.

²⁴ AGZ.—Lwów, 1889.—Т. XIV.—S. 382.—N 2910 (4 серпня 1453 р., Львів).

²⁵ Там само.—Т. V.—S. 168—169.—N CXXVIII (21 лютого 1449 р., Самбір); MRPS.—P. 1.—S. 16.—N 291 (23 квітня 1456 р., Краків).

²⁶ Див., наприклад: AGZ.—Т. XIV.—S. 509.—N 3814 (4 січня 1454 р.); Там само.—Lwów, 1906.—Т. XIX.—S. 496.—N 2765 (28 червня 1456 р.).

²⁷ Там само.—Т. XIV.—S. 112.—N 880 (1 листопада 1443 р., Львів).

²⁸ Так, у листі до краківського мечника Миколая Серафіна від 25 серпня 1457 р. руський воєвода просить терміново сплатити йому борг, бо через несплату терпить великі збитки і змушений продавати свої маєтності (Там само.—Lwów, 1883.—Т. IX.—S. 81—82.—N LX (22 серпня 1457 р., Самбір) „[...] propter que multa dampna percipimus, quia et nostra bona nos vendere oportebat“). Про брак фінансових ресурсів можуть свідчити також позики, до яких вдавався Андрій зі Спрови (Там само.—Т. V.—S. 198—199.—N CLI (21 листопада 1456 р., Львів); (Там само.—S. 191—192.—N CXLVI) (10 червня 1456 р., Львів). Пор.: Gawęda S. *Możnowładztwo małopolskie...*—S. 86).

²⁹ *Iohannes Dlugosii Historiae Polonicae.*—Т. V.—P. 410: „[...] nulli tamen quarentum administrata contra fratrem suum Iohannem, qui sibi bonis successerat et qui in tricentis citacionibus impetebatur“.

Тоді ж різко загострилися стосунки Андрія зі Спрови з львівськими міщанами. У 1460 р. конфлікт набув загальнопольського розголосу — на захист прав Львова виступили райці Познані і Гданська, які в спеціальних посланнях висловили свою солідарність з львівськими міщанами³⁰. Навесні того ж року до Львова, очевидно для залагодження конфлікту, прибув король, який підтвердив місту права і привілеї, надані Казимиром III у 1356 р.³¹ У цій ситуації Андрій зі Спрови був змушений піти на поступки — у спеціальному листі, написаному 13 вересня 1460 р., він зобов'язався не порушувати прав львівського міщанства³².

Окрім шляхти і львівських міщан, у конфлікті з Одровонжами помітною була також роль інших соціальних груп та інститутів, чії інтереси та права були обмежені Одровонжами. Зокрема, до найбільших противників Одровонжів належав львівський архієпископ Григорій зі Сянока. Конфлікт Андрія зі Спрови з церковними колами виник через плани будівництва у Львові бернардинського монастиря, які виношував руський воєвода. Це викликало протидію з боку Григорія зі Сянока³³. Львівський архієпископ був також одним з головних прихильників ідеї викупу заставлених староств, як це бачимо з його промови на сеймі в Пйотркові 1454 р.³⁴ Виступ проти Одровонжів підтримали також можновладчі родини Ходецьких, Конецпольських та Бучацьких. У середині 50-х рр. їхні взаємини з Одровонжами загострилися настільки, що 1456 р. на Пйотрковському сеймі король був змушений встановити високі заклади, розміром 5000 і 3000 гривень, між Андрієм зі Спрови, з одного боку, та галицьким старостою Станіславом з Ходчого і перемишльським старостою Пшедбором з Конецполя — з другого³⁵. Очевидно, для запобігання ескалації конфлікту в 1463 р. Казимир IV перевів Станіслава з Ходчого з посади львівського каштеляна на уряд подільського воєводи³⁶.

Однак королівській владі вдалося лише на певний час призупинити подальше наростання суперечностей. У 1464 р. конфлікт досяг кульмінації — об'єднавши свої зусилля, львівські міщани і шляхта утворили конфедерацію. Момент для організації Львівської конфедерації було вибрано дуже вдало. Андрій зі Спрови якраз у той час перебував на сеймі в Пйотркові, де відстоював перед королем свої права на заставлені маєтності³⁷. Невідомо, як би розвивався конфлікт і далі, але на початку 1465 р. Андрій Одровонж несподівано помер³⁸.

Раптова смерть руського воєводи значно посилила позиції противників Одровонжів. І хоч його брат і наступник на посаді львівського старости Йоан зі Спрови усіляко намагався уникнути викупу заставлених Одровон-

³⁰ AGZ.— Т. VI.— S. 53—54.— N XXXIV (9 січня 1460 р., Познань).

³¹ Там само.— Lwów, 1872.— Т. III.— S. 219—220.— N CXV (5 квітня 1460 р., Львів).

³² Там само.— Т. VI.— S. 62—63.— N XLI (13 вересня 1460 р., Львів).

³³ Prochazka A. Konfederacja 1464 roku.— Т. VI.— S. 761—762.

³⁴ Там само.— S. 740—741.

³⁵ Jus Polonicum, codicibus veteribus manuscriptis et editionibus / Wyd. I. V. Bandt-
kie.— Varsoviae, 1831.— P. 302—303.

³⁶ Urzędnicy województwa ruskiego XIV—XVIII wieku: Spisy / Opr. K. Przyboś.—
Wrocław etc., 1987.— S. 116.— N 829—830.

³⁷ Maurer R. Kilka dat.— S. 113.

³⁸ Там само.— S. 114.

жами королівських земель та зберегти за собою уряд руського воєводи і старости³⁹, однак справа була вирішена не на користь Спровських. 21 квітня 1465 р. зібрана на сеймик руська шляхта у присутності і за згодою короля ухвалила надзвичайний податок для викупу Львівського, Жидачівського і Самбірського староств з рук Спровських⁴⁰. На ці кошти були викуплені королівські маєтки у Львівській землі і Жидачівському повіті, Самбірщина й надалі залишалася у володінні Йоана зі Спрови. Одночасно з викупом заставлених маєтностей король здійснив низку нових призначень. Новим руським старостою став перемишльський підкоморій Рафал з Ярослава, а руським воєводою — один з головних противників Одровонжів — Станіслав з Ходчого⁴¹. Таким чином було відновлено рівновагу серед владної еліти Руського воєводства й усунуто на певний час Спровських з політичної сцени Галицької Русі і Корони.

Вирішальна роль в організації виступу проти Одровонжів належала руській шляхті, 64 представники⁴² якої поставили свої підписи під доку-

³⁹ Найбільш відомим проявом політичної пропаганди, яку розгорнули Одровонжі з цією метою, був вірш, присвячений померлому воєводи і написаний в колах, близьких до Яна зі Спрови. У кінцевій частині твору знаходимо прохання до Бога про зіслання Русі гідного наступника (Dodatki // Prochazka A. Konfederacja lwowska...— S. 777—778). Аналіз тексту вірша див.: Michałowska T. Średniowiecze.— Warszawa, 1995.— S. 706—709.

⁴⁰ Iohannes Dlugosii Historiae Polonicae.— T. V.— P. 410: „[...] prefatum Iohannem Odrowansch de castris Leopoli, Zidaczow, Szambor et aliis amovendum et in locum suum, virum aliquem modestum et administracione iusticiae pollentem“. Гасла про викуп з рук можливо-владства городових староств і заборони їх застави в подальшому з'являються у виступах руської шляхти починаючи з 50-х рр. XV ст. Так, угода з 1456 р. про позику 110 гривень, яку надали брати Петро і Йоан зі Зимної Води Андрієві зі Спрови, передбачала також умови її сплати в разі викупу від Одровонжів Львівського староства (AGZ.— T. V.— S. 192.— N CXLVI (10 червня 1456 р., Львів): „Siautem contigeret, quod dominus Andreas pallatinus exemeret de tenuta et capitaneatu Leopoliensi“. Поп.: Prochazka A. Konfederacja lwowska...— S. 747). Поширення подібних настроїв серед руської шляхти збігається в часі з активізацією шляхетських рухів в інших землях Польської Корони, які відбувалися під лозунгами викупу заставлених королівщин. В ухвалених 1454 р. під тиском великопольської і мало-польської шляхти нешавських статутах спеціальним пунктом було обумовлено заборону застави городових староств (Bardach J. Historia państwa i prawa Polski do połowy XV wieku.— Warszawa, 1965.— S. 459; Sucheni-Grabowska A. Odbudowa domeny królewskiej...— S. 33, 35). Тому викуп у 1465 р. з рук Одровонжів Львівського і Жидачівського староств, а ще перед тим викуп 1463 р. від Бучацьких Кам'янецького староства можна розглядати як своєрідне відлуння процесів політичної емансипації шляхти, які відбувалися у середині XV ст.

⁴¹ Urzędnicy województwa ruskiego...— S. 150, 158.— N 1169, 1234.

⁴² AGZ.— T. VII.— S. 105—106.— N LV: „1. Georgius Strumilo, succamerarius leopoliensis; 2. Iohannes Swynka de Pomorzany, vexillifer leopoliensis; 3. Iohannes de Jaczimirz, dapifer leopoliensis; 4. Iohannes Chodorowsky de Brzozdowicze, subdapifer leopoliensis; 5. Petrus de Brancze, iudex terre leopoliensis; 6. Iohannes de Olesko; 7. Dobeslaus de Olesko; 8. Andreas de Szenno; 9. Iohannes de Kulykow; 10. Iurscha de Chodorostaw; 11. Stanko de Dawydow; 12. Iohannes de ibidem; 13. Paulus de Czartorie; 14. Stano de Czartorie; 15. Petrus Czebrowsky de Stoky; 16. Dymitr Lahodowsky de Pohorelcze; 17. Iohannes de Czemyrzincze; 18. Iohannes de Nyeshuchow; 19. Raphael de Straeptow; 20. Michael Kay de Drewlany; 21. Martinus de Milatyn; 22. Stanislaus de Lyesky; 23. Nicolaus Semp de Zelyechow; 24. Martinus Calenyk de Podhorcze; 25. Iohannes de Milathin; 26. Nicolaus Wiprothek de Pyeczichwosty; 27. Michno de Borschow; 28. Paschko de Borschow; 29. Jurgy de Malczicze; 30. Iohannes de Zymnawoda; 31. Petrus de Zymnawoda; 32. Iohannes de Malyczkowycze; 33. Wlodek de Czuczani; 34. Iohannes de Banunyn; 35., Stanislaus de Banunyn; 36. Blazek de Sroky; 37. Machael de Mirischow; 38. Sienko Halka de Elgyschow; 39. Sienko de Nahorcze;

ментом конфедерації і яких можемо зарахувати до табору політичних противників Одровонжів. Реконструкція таких ключових критеріїв *curriculum vitae* кожного зі свідків тестаційної формули документа, як маєткова позиція і землеволодіння, місце в ієрархії влади, знаки соціального престижу, родинні та соціальні зв'язки, дає змогу частково відтворити „колективний портрет“ цього шляхетського руху, виділити чинники, які сприяли інтеграції чи, навпаки, диференціації усередині групи, краще зрозуміти мотиви та інтереси, якими керувалися деякі шляхтичі, підписуючи акт конфедерації⁴³.

Уряди та соціальний престиж. Серед учасників конфедерації значну частину (11 осіб) становили представники владної еліти Львівської землі. Високе соціальне становище і престиж, які вирізняли цю групу, впливали чи то з володіння урядами і з можливостей доступу до влади, часом дуже незначної і номінальної, чи то з належності до родин, які довгий час займали визначне місце серед шляхетської спільноти Галицької Русі. Саме ці люди відіграли вирішальну роль в організації Львівської конфедерації та реалізації її політичних вимог.

П'ять осіб на час підписання конфедерації уже займали різні посади в земській урядовій ієрархії. Єжи Струміло з Диношина, чий підпис стоїть першим серед свідків документа, був львівським підкоморієм⁴⁴, Йоан Свинка з Поморянів — львівським хорунжим⁴⁵, Йоан Яцимирський — львівським стольником⁴⁶, Йоан Ходоровський з Березівців — львівським підстолиєм⁴⁷ та Йоан з Бранець — львівським земським суддею⁴⁸.

Ще шість осіб здобули призначення на земські уряди вже після подій 1464 р. Відразу ж після того, як руським старостою став Рафал з Ярослава, відбулися зміни у складі старостинської адміністрації. Новим городським суддею і львівським бургграфієм став Петро зі Зимної Води⁴⁹. Певний час він також виконував функції львівського земського підсудка⁵⁰. Йоан

40. Olyecho de Drohoschow; 41. Marko de ibidem; 42. Lyenko de ibidem; 43. Petrus Wolczko de Clodzyencze; 44. Steczko de Czerkas; 45. Onysko de ibidem; 46. Steczko Pko de ibidem; 47. Dmitr de Hyniatycz; 48. Michael de Strelczicze; 49. Fedko de Czolhancze; 50. Fyedko de Mlynyscze; 51. Steczko de Mlynyscze; 52. Dmitr de Dedoszycze; 53. Jaczko de Dedoszycze; 54. Jaczko de roszytow; 55. Andreyko de Swaryczow; 56. Iwaschko de Dulyebi; 57. Iwan de Koschawa; 58. Alexa de Wyetwycze; 59. Luczka de ibidem; 60. Danko de Balycz; 61. Myka de Balycz; 62. Prothassy de Sulyeyathicze; 63. Nicolaus de Czernow; 64. Jaczko de Nowosyeczce“.

⁴³ Прозопографічний та генеалогічний аналіз свідків тестаційних формул середньовічних документів знайшов широке застосування при дослідженні політичної еліти та угруповань пізнього середньовіччя. Див., наприклад: Sułkowska-Kurasiova I. *Doradcy Władysława Jagiełły // Społeczeństwo Polski Średniowiecznej* (далі — SPS).— Warszawa, 1982.— Т. II.— S. 188—220; Klimecka G. *Czy rzeczywicie doradcy Władysława Jagiełły // SPS.*— Warszawa, 1990.— Т. IV.— S. 214—235. Про необхідність прозопографічних досліджень учасників конфедерацій у середньовічній Польщі див.: Fałkowski W. *Elita władzy*...— S. 80.

⁴⁴ *Urządnicy województwa ruskiego*...— S. 132.— N 987.

⁴⁵ Там само.— S. 110.— N 770.

⁴⁶ Там само.— S. 155.— N 1200.

⁴⁷ Там само.— S. 139.— N 1064.

⁴⁸ Там само.— S. 142.— N 1095.

⁴⁹ AGZ.— Lwów, 1891.— Т. XV.— S. 33.— N XCIII (30 серпня 1465 р., Львів).

⁵⁰ *Urządnicy województwa ruskiego*...— S. 135.— N 1025.

Куликовський у 1466 р. став львівським підстолієм⁵¹, змінивши на цьому уряді Йоана Ходоровського, який після смерти Йоана Яцимирського зайняв уряд львівського стольника⁵². Інший представник родини Ходоровських, брат Йоана Юрша⁵³, став жидачівським старостою після викупу Жидачівщини з рук Йоана Одровонжа; джерела згадують його на цій посаді з 1469 по 1471 та з 1472 по 1474 рр.⁵⁴ Найуспішнішу кар'єру з конфедератів зробив уже згадуваний Єжи Струміло, який 1479 р. став львівським каштеляном⁵⁵. Троє осіб з цієї групи, які до того ж належали до однієї родини Сенненських, зайняли урядові посади поза межами Руського воєводства. Йоан з Олеська став малогостським каштеляном (1478), його рідний брат Добеслав з Олеська — гнзненським каноніком (1465) та деканом келецьким (1470), а їхній дядько Андрій зі Сенна — сандомирським підкоморієм (1477)⁵⁶.

Високий статус цих учасників конфедерації залежав також від впливових позицій їхніх родин у складі владної еліти як Галицької Русі, так і інших коронних земель, здобутих попередніми поколіннями. Так, Сенненські були єдиними серед конфедератів, які мали широкі родинні зв'язки з можновладством Малопольщі. Батько Йоана і Добеслава з Олеська, перемишльський підкоморій і сандомирський староста Йоан зі Сенна і Олеська⁵⁷ та ще один конфедерат Андрій зі Сенна були двоюрідними братами краківського єпископа, кардинала Збігнева Олесницького⁵⁸. Також Єжи Струміло, який на постійно оселився у Галицькій Русі⁵⁹, був тісно пов'язаний з владною елітою Мазовша, звідки він походить⁶⁰.

Йоан Свинка з Помор'янів та брати Ходоровські належали до найвідоміших галицьких боярських родів — відповідно Кірдейв та Корчаків. Батько львівського хорунжого Грицько Кірдейович з Помор'янів був однією з найпомітніших постатей у реалізації королівської політики першої половини XV ст., де займав уряди холмського старости (1431), львівського каштеляна (1434—1438) та подільського воєводи (1439—1462)⁶¹. Батько Йоана і Юрші Ходоровських Дмитро у 1436—1441 рр. посідав уряд львівського стольника⁶². Інший учасник конфедерації Петро Волчко з Колодинців був

⁵¹ Urządnicy województwa ruskiego...—S. 139.—N 1065.

⁵² Там само.—S. 155.—N 1201.

⁵³ Йоан, Юрша і Станіслав були синами Дмитра Ходоровського (AGZ.—T. XIV.—S. 134.—N 1092) (23 травня 1444 р., Львів).

⁵⁴ Urządnicy województwa ruskiego...—S. 182—183.—N 1506, 1508.

⁵⁵ Там само.—S. 116.—N 831.

⁵⁶ Dworzaczek W. Genealogia. Cz. II: Tablice.—Warszawa, 1959.—Tabl. 107.

⁵⁷ Urządnicy województwa ruskiego...—S. 220.—N 1864.

⁵⁸ Dworzaczek W. Genealogia.—Tabl. 107.

⁵⁹ Перша згадка про появу Єжи Струміла в Галицькій Русі стосується 1438 р. (Jakubczak S. Jerzy Strumiło — przywódca konfederacji lwowskiej 1464 r. // SPS.—Warszawa, 1992.—T. V.—S. 248).

⁶⁰ Після 1446 р. Єжи Струміло одружився вдруге з Ельжбетою з Подося, дочкою закрочимського хорунжого Дзерслава, що свідчить про його сталі контакти з Мазовшем (Jakubczak S. Jerzy Strumiło...—S. 250).

⁶¹ Pułaski K. Ród Kirdejów podolskich. Monografia historyczno-genealogiczna // Pułaski K. Szkice i poszukiwania.—Kraków, 1911.—Ser. 3.—S. 173—180.

⁶² Urządnicy województwa ruskiego...—S. 154.—N 1198. Про належність Ходоровських до роду Корчаків див.: Sikora F. Krag rodzinny i dworski Dymitra i Goraja i jego rola na Rusi // Genealogia — kręgi zawodowe i grupy interesu w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym.—Toruń, 1989.—S. 74.

сином львівського підкоморія та холмського старости Петра Волчка Рокути з Колодна⁶³. Станіслав Давидовський, батько Станька і Йоана з Давидова, та Йоан Голомбек зі Зимної Води, батько Йоана і Петра Зимноводських, займали свого часу важливу в структурі шляхетського самоуправління посаду земського судді⁶⁴. Сяноцький мечник Фредерик Яцимірський, батько львівського стольника Йоана, котрий підписав конфедерацію, був відомий своєю активною діяльністю у Сяноцькій землі⁶⁵.

Престиж та впливовість деякого з конфедератів (Йоан з Куликова, Петро Цебровський зі Стоків, Михайло зі Стрільчого), які не володіли урядами, визначалися належністю до родин, що входили у неформальну групу управління, існування котрої було особливо помітним у період перед запровадженням системи земських урядів у Галицькій Русі⁶⁶. Одним з головних проявів такої особливої позиції були їхні часті виступи як свідків на важливих королівських документах, які стосувалися Галицької Русі. Поряд з королівськими старостами представники цієї групи виконували важливу функцію своєрідних посередників між королівською владою та шляхетською спільнотою Галицької Русі. У випадку родини Куликовських ця практика спостерігалася упродовж двох поколінь — джерела фіксують виступи батька Йоана з Куликова, також Йоана та його діда Миколи як згаданих свідків⁶⁷. Батько Петра Цебровського зі Стоків і дядько Петра Бранецького Петро Цебровський-старший був довголітнім дворянином Владислава II Ягайла і одним з головних кредиторів Владислава III серед галицької шляхти⁶⁸. Прокіп зі Стрільчого, батько Михайла, як представник галицьких земян, не займаючи жодних урядів, виступив як свідок, поряд з дигнітаріями Руського воєводства, на документі з'їзду руської шляхти, зібраного у Вишні 11 жовтня 1438 р.⁶⁹

Майнове становище і землеволодіння. Важливим чинником диференціації у середині групи конфедератів був маєток. Можемо виділити два критерії, які найповніше характеризують маєткове розшарування серед шляхти, що підписала конфедерацію. По-перше, це володіння певною кількістю сіл, а по-друге, це грошові розміри посагів та він, зафіксовані у шлюбних контрактах шляхти⁷⁰. Використані разом, ці показники дають досить чітке уявлення про заможність шляхти.

Аналіз маєткової позиції свідків конфедерації дає змогу виділити серед них три головні групи. Першою є група великих землевласників і багатой

⁶³ Urzędnicy województwa ruskiego...— S. 131.— N 984.

⁶⁴ Там само.— S. 142.— N 1092—1093.

⁶⁵ Див.: Dąbkowski P. Frydryk Jacimirski, miecznik sanocki. Studium historyczno-obyczajowe z XV wieku.— Przemyśl, 1923.

⁶⁶ Sikora F. Krag rodzinny i dworski Dymitra i Goraja...— S. 70.

⁶⁷ Codex epistolaris saeculi quindecimi quinti / Wyd. A. Lewicki.— Kraków, 1891.— Т. II.— S. 331.— N 222 (25 липня 1434 р., Краків); AGZ.— Lwów, 1870.— Т. II.— S. 60—61.— N XXXVI (28 жовтня 1408 р.).

⁶⁸ ZDM.— Cz. VIII.— N 2273, 2276, 2364, 2381, 2422, 2432, 2469.

⁶⁹ Codex epistolaris saeculi quindecimi quinti.— Т. II.— S. 370.— N 250.

⁷⁰ Про посаги та віна як джерело встановлення маєткової позиції шляхти див.: Koszarska M. Rodzina szlachecka w Polsce późnego średniowiecza.— Warszawa, 1975.— S. 52—53; Gąsiorowski A. Czynniki rozwarstwienia stanu szlacheckiego...— S. 80—81; Bieniak J. Rody rycerskie jako czynnik struktury społecznej w Polsce XIII—XV w. // Polska w okresie rozdrobienia feudalnego / Pod red. H. Łowmiańskiego.— Wrocław, 1973.— S. 171.

шляхти, що важливо переважно для тенутаріїв королівщин. Помітною є тенденція, коли особи, які були найбільшими землевласниками на терені Львівської землі, одночасно входили до складу владної еліти. До цієї групи належать також особи, які не займали жодних земських урядів (Юрковські з Чарторії, Петро Цебровський). Розміри земельних володінь цієї групи були у межах від 15—20 сіл (Єжи Струміло, Ходоровські, Петро Бранецький, Йоан Свинка з Поморянів, Волчки з Колодна) до 9—10 (Юрковські, Йоан Яцимірський, Йоан Куликовський, Петро Цебровський, Давидовські). Колівання у величині посагів та він серед цієї шляхти були від 150 (для Анни, сестри Станіслава і Йоана Давидовських)⁷¹ до 400 гривень (Йоан Яцимірський, Єжи Струміло)⁷². Виняток до певної міри становили тільки Сенненські: Анна, дружина львівського підкоморія Павла з Олеська, брата Йоана і Добеслава, внесла своєму чоловікові 1000 флоренів, отримавши натомість запис на олеських маєтностях на 400 флоренів⁷³.

Наймасовішою була участь у конфедерації середньої шляхти. Менша частина цієї групи володіла маєтками, які склалися з 5—6 сіл (Миколай Чернійовський, Федір Чолганський, Яцько і Дмитро Дідушицькі, Дмитро Лагодовський, Івашко Чемеринський), натомість власність більшости становила 1—2 села (Данько і Мика Балицькі, Івашко Дулібський, Мартин Каленик з Підгайців, Сенько Галка з Ілляшева, Януш з Малечковичів, Михайло, Станіслав і Йоан Каї з Милятина, Ляшок з Деревлян, Федько Рашкович з Млинища, Юрій з Мальчиців, Михайло з Миришева, Йоан і Петро зі Зимної Води). Величина він і посагів для цих свідків конфедерації була майже однаковою і становила приблизно 100 гривень⁷⁴.

Третю групу становили представники дрібної шляхти (Йоан і Станіслав з Банюнина, Йоан з Неслухова, Міхно і Пашко з Борщева, Блазій зі Сороків) та особи, які, очевидно, належали до службової шляхти (Сенько, Онисько і Стецько-Ілько з Черкасів, Дмитро з Гонятичів). Маєтки дрібношляхетських родин склалися переважно з одного села, яке перебувало або у спільній власності його дідичів, як у випадку Неслухова⁷⁵, або було поділене на окремі частини між його власниками, як у Сороках⁷⁶.

⁷¹ AGZ.—Т. VI.—S. 220—221.—N CXLV (30 січня 1492 р., Галич).

⁷² Boniecki A. Herbarz Polski.—Warszawa, 1906.—Т. XVIII.—S. 129; MRPS.—P. 1.—S. 40.—N 779 (1 березня 1471 р.).

⁷³ AGZ.—Т. XV.—S. 494.—N 3886 (16 червня 1478 р.).

⁷⁴ 100 гривень для Фетьки Голубеївни, дружини Яцька з Дідушичів (Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów na Węgrzech i Rusi Halickiej.—Kraków, 1932.—S. 82), 80 — для дружини Сенька Галки з Ілляшева (AGZ.—Т. XV.—S. 468.—N 3607) (4 січня 1471 р.), 100 — для Матрони, дружини Федора Чолганського (Там само.—S. 489.—N 3851) (1478 р.), 100 — для Ядвіги, сестри Станіслава і Михайла Каїв з Деревлян і Ляшок (Там само.—Т. XIV.—S. 412.—N 3126) (24 червня 1454 р.), 100 — для Ядвіги, дружини Миколая Сенпа з Желехова (Там само.—Т. XV.—S. 474.—N 3700) (1474 р.), 100 — для Ельжбети, дружини Миколая Чернійовського (Там само.—S. 454.—N 3474) (4 травня 1470 р.), 100 — для Белки, дружини Юрія з Мальчиців (Там само.—Т. XIV.—S. 288.—N 2232) (19 квітня 1449 р.), 100 — для Казни з Григорова, дружини Мартина Каленика з Підгайців (Там само.—S. 269.—N 2102) (19 липня 1448 р.).

⁷⁵ Там само.—Т. XIV.—S. 494.—N 3685 (4 жовтня 1456 р.).

⁷⁶ Там само.—Т. XV.—S. 482.—N 3799—3800 (1 березня 1476 р.).

Посаг такої шляхти не перевищував звичайно 20—40 гривень⁷⁷. Земельні відносини та питання належності до шляхетського стану серед родин, які входили до цієї групи, не завжди були відповідно врегульовані, що нерідко виявлялося під час судових суперечок. У тому ж Неслухові двоє шляхтичів та дідичів, як вони самі себе іменували, Федір і Черник, продали свій земельний наділ, успадкований по матері (*porcionem maternam*), львівському підсудковій Сдїборові з Вишні за 30 гривень з умовою дозволити їм проживати на цій землі до повної виплати грошової суми⁷⁸. Однак інші власники Неслухова, Олехно і Іван (можливо, той самий, чий підпис стоїть під актом конфедерації), заперечували проти укладеної угоди, твердячи, що згадані Федір та Черник не були шляхтичами. Сторони дійшли згоди, що Федір та Черник мусять довести своє шляхетство⁷⁹. Врешті справа завершилася тим, що Федір був змушений визнати себе селянином та підданим шляхтичів Олехна, Івана, Осташка, Федорка і Матвія — дідичів з Неслухова⁸⁰.

Серед конфедератів, які належали до дрібної шляхти, дідичних прав на маєтки не мали Дмитро з Гонятичів та родина з Черкасів. Черкаські були лише тенутаріями названого королівського села. У 1505 р. король Олександр повернув Черкаси у королівську власність, бо сума, під яку був заставлений маєток, уже давно була компенсована⁸¹. Напевно, Черкаські, як і Дмитро з Гонятичів, належали до групи так званого службового зем'янства, чії права і статус були нижчі порівняно з повноправною шляхтою. Л. Виростек указував на одну зі службових осад у Сяночській землі під назвою Тирава, звідки походив цей рід⁸². У джерелах маємо також згадку про них як *Tugawy de Czyrkaska*⁸³. Дмитро з Гонятичів, за твердженням В. Гейноша, також належав до службової шляхти⁸⁴.

Як свідчать дані люстрації заставлених королівських маєтків Руського воєводства з 1469 р., застави були дуже поширеною формою землеволодіння серед учасників конфедерації, передовсім з числа представників владної еліти та багатой шляхти. Так, Йоан Свинка з Поморянів до 1471 р. володів Теревовлянським староством⁸⁵. Основу маєтностей Ежи Струмїла в Руському воєводстві становили земельні володіння Кам'янської тенути, яку львівський підкоморій тримав у заставі тривалий час⁸⁶. У володінні Сенненських перебував весь Олеський повіт разом з містом і замком⁸⁷.

⁷⁷ Так, наприклад, Дорота, вдова Павла, одного з власників Банюнина, отримала від свого брата Петра Семериковського 30 гривень посагу (AGZ.— T. XV.— S. 433.— N 3263) (14 липня 1464 р.).

⁷⁸ Там само.— T. XIV.— S. 356.— N 2742 (2 січня 1453 р.)

⁷⁹ Там само.— S. 387.— N 2940 (5 жовтня 1453 р.): „[...] quod Czyrnik et Phyedor essent kmethones et quod ipsos darent daciones, tributa, census aut ipsis Phyedor et Czyrnik, quod approbarent, quod essent nobiles et quod ius decreverit, qui erunt propinquiore ad approbandum“.

⁸⁰ Там само.— S. 455.— N 3424 (24 липня 1455 р.)

⁸¹ Там само.— T. IX.— S. 222—224.— N CLXI (17 травня 1505 р., Радом).

⁸² *Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów...*— S. 135.

⁸³ AGZ.— T. V.— S. 210.— N CLVII (13 липня 1464 р., Кариїв).

⁸⁴ *Hejnosz W. Ius Ruthenicae. Przeżytki dawnego ustroju społecznego na Rusi Halickiej w XV wieku.*— Lwów, 1928.— S. 9.

⁸⁵ MRPS.— P. 1.— S. 39.— N 746 (16 грудня 1471 р.).

⁸⁶ Там само.— P. 1.— S. 19.— N 355 (25 жовтня 1456 р.).

⁸⁷ *Bona regalia onerata. Lustratio anno 1469 // Wyd. A. Jabłonowski.*— Warszawa, 1902.— T. XVIII.— Cz. 1.— S. 65.

Певний час жидачівським тенутарієм, як уже зазначалося, був Юрша з Ходоровоставу. Записи грошових сум на королівських маєтках становили головну частину землеволодіння Йоана Яцимірського, Андрія зі Сенна, Петра Цебровського, Петра Бранецького, Миколая Чернійовського, Зимноводських, Давидовських⁸⁸. Для всіх без винятку груп шляхти, що взяли участь у конфедерації, було характерне землеволодіння в обмін на обов'язкову військову службу з чітко визначеною кількістю озброєних людей — одна з умов, яка обмежувала права руської шляхти порівняно зі шляхтою інших коронних земель.

Власне обмеження у володінні тенутами, які створювали для шляхти старости як королівні державці королівських маєтків, а також різноманітні служби на користь старостинської адміністрації були головною причиною конфлікту рядової шляхти з Одровонжами. Збереглося лише кілька згадок про участь осіб, які підписали конфедерацію, у конфліктах зі старостами. Так, у 1442 р. Дмитро Лагодовський був змушений доводити перед львівським старостою свої права на село Сухаричі⁸⁹. Події 1464—1465 рр. особливо загострили ці суперечності, про що свідчить уже згадувана реляція Яна Длугоша про триста позовів, висунутих руською шляхтою проти Йоана Одровонжа. На жаль, до нас дійшов текст судового вироку лише в одній з таких справ⁹⁰. У травні 1465 р., якраз після завершення конфедерації, руський староста і жидачівський тенутарій Йоган Одровонж за королівським наказом зобов'язався повернути Федькові Рапковичу млин Сопоти, який fuerat ablatum et alienatum per Tenutarios Zydaczovienses⁹¹. Низка джерельних згадок може слугувати також опосередкованим доказом причетності декого з конфедератів до судових процесів проти Одровонжів у справі володіння спірними маєтностями. Зокрема, Гринько з Ліщина, проти якого в 1454—1456 рр. Андрій Одровонж провадив найбільш відомий судовий процес, оскаржуючи права Гринька на цей маєток⁹², продав Ліщин конфедератові Яцькові з Дідушичів відразу ж після того, як земський суд визнав права Гринька законними⁹³. Яцько з Дідушичів через зв'язки з родиною Балицьких був родичем згаданого Гринька з Ліщина⁹⁴. На документі вироку суду у справі Ліщина серед свідків, яких представив Гринько, є ще один учасник конфедерації — Міхно з Борщева⁹⁵. Той же Міхно з Борщева, а також Юрій з Мальчиців, Дмитро Лагодовський і Блазій зі Сороків були свідками, які підтверджували права власників Чайковичів і Вовчухів на ці маєтки, на судових процесах проти Одровонжів та їхніх клієнтів⁹⁶.

⁸⁸ Bona regalia onerata...— S. 13—14, 16—17, 20—21, 25, 29.

⁸⁹ AGZ.— Т. XIV.— S. 40—41.— N 329 (1 січня 1442 р.).

⁹⁰ Є припущення, що записки львівського гродського суду від лютого 1458 р. до другої половини 1465 р., які не збереглися, були видерті й знищені учасниками тих подій (Pogorzalka A. Konfederacja lwowska...— S. 768).

⁹¹ AGZ.— Т. II.— S. 185—186.— N CIII (15 травня 1465 р.).

⁹² Там само.— Т. XIV.— S. 509.— N 3814 (4 січня 1454 р.); Там само.— Т. XIX.— S. 496.— N 2765 (28 червня 1456 р.).

⁹³ Там само.— Т. XIX.— S. 496.— N 2766 (5 серпня 1456 р.).

⁹⁴ Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów...— S. 83.

⁹⁵ AGZ.— Т. XIX.— N 2765.

⁹⁶ Там само.— Т. XV.— S. 9.— N 64 (23 лютого 1457 р.); Там само.— S. 435.— N 3281 (14 липня 1464 р.).

3. Родинні та соціальні зв'язки, етнічна належність. Родові зв'язки між учасниками конфедерації відігравали важливу роль у шляхетському виступі проти Одровонжів⁹⁷. Найбільш виразно це проявилось у факті масової участі у конфедерації шляхти герба Сасів.

З 64 осіб, що засвідчили своїми підписами документ конфедерації, щонайменше 17 належали до герба Сасів, а саме Данько і Міка Балицькі, Стечко, Онисько і Стечко-Ілько Черкаські, Федько Чолганський, Дмитро і Яцько Дідушицькі, Іван Гошовський, Федько і Стечко Рашковичі, Протасій Сулятицький, Андрій Сваричовський, Дмитро Гонятицький, Олекса і Лучка Витвицькі, Яцько Рожнятинський. М. Гайсіг зараховує до Сасів також Юрія з Мальчиців⁹⁸. Підтвердженням цього висновку, крім сфрагістичних аргументів, які наводить автор, може слугувати той факт, що іншими володарями Мальчиців, поряд зі згаданим Юрієм, були певний час Рашковичі, які належали до роду Сасів⁹⁹. Ці власники Мальчиців були у родинних зв'язках. Одна зі судових записок називає Федорка, Рашка та Юрія братами¹⁰⁰. Пізніше Федорко та його племінник Федько, син Васька-Рашка з Мальчиців, провівши між собою поділ маєтку¹⁰¹, продали свої земельні частки у Мальчицях львівському архієпископу Григорієві з Сянока¹⁰². З цього часу Федько та його брат Стецько, які брали участь у подіях 1464 р., згадуються винятково як дідиці Млинищів, що на Жидачівщині.

У джерелах згадується ще одна родина з Мальчиців. Перші відомості про її представників походять ще з середини XIV ст., що вказує на давність та автохтонний характер цієї родини. У 1370 р. серед свідків документа, за яким Вацлав Дмитровський купив у братів Скибичів дворище в околицях Львова, є Петро Мошенка та Юрко Мошнич¹⁰³. На початку XV ст. бачимо в Мальчицях Васька Мошенку, де він з дозволу короля упорядковував місцевий став¹⁰⁴. Юрій з Мальчиців був пов'язаний з родиною Мошенків, бо згадується як брат Грицька з Кукировичів¹⁰⁵, що ще називався Грицько Мошенчич Кукировський¹⁰⁶.

⁹⁷ Роль родового чинника в мобілізації руської шляхти у подіях 1464 р. не підтверджує тези деяких істориків про те, що загострення можновладчо-шляхетських протиріч у середині XV ст. збіглося з розкладом традиційної родової солідарності у середовищі рицарства і формування територіальних шляхетських спільнот (Bieniak J. Rody rycerskie...— S. 198).

⁹⁸ Haisig M. Sfragistyka szlachecka doby średniowiecza w świetle archiwaliów lwowskich.— Lwów, 1938.— S. 48—49. Про родину з Мальчиців див. також: Sochaniewicz K. Rozwody na Rusi halickiej w XV i XVI wieku.— Lwów, 1929.— S. 44—46.

⁹⁹ Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów...— S. 99—100.

¹⁰⁰ AGZ.— T. XIV.— S. 158.— N 1286 (5 січня 1445 р.): „[...] providus Georgius Armenus dw Leopoli nobiles Raschkonem et Fyedorkonem fratres de Malczycze a nobili Iurgi fratre ipsorum intercessit...“

¹⁰¹ Там само.— T. II.— S. 135—136.— N LXXV (11 листопада 1451 р., Львів).

¹⁰² Там само.— S. 142—14.— N LXXX (28 березня 1455 р.); Там само.— S. 145—147.— N LXXXII (2 січня 1456 р.).

¹⁰³ Там само.— T. VII.— S. 13—14.— N VIII (1370 р., Львів).

¹⁰⁴ Там само.— T. III.— S. 158—160.— N LXXX (29 жовтня 1407 р., Перемишль). Про інші виступи Васька Мошенки як свідка див., наприклад: Там само.— T. IV.— S. 93—94.— N XXXIX (2 січня 1418 р., Львів).

¹⁰⁵ Там само.— T. XIV.— S. 28.— N 205 (25 лютого 1441 р.).

¹⁰⁶ Там само.— S. 22.— N 157 (11 лютого 1441 р.).

Високий рівень родової свідомості та міцні зв'язки між членами окремих родин герба Сасів підтверджуються їхніми частими спільними виступами на документах співродовців¹⁰⁷. Так, на акті поділу маєтку померлого Йоана Даниловича, представника однієї з найвпливовіших родин герба Сасів, як свідки і опікуни його дітей виступають співгербовники Даниловича Федько Чолганський, Федько Рашкович і Івашко Чагровський. Поряд зі Сасами учасниками таких виступів були також особи з числа свідків конфедерації, які належали до інших родів. На згаданому документі серед *amicorum, consanguineorum predictorum ruerozum* Йоана Даниловича бачимо також Павла і Стана Юрковських, Йоана і Юршу Ходоровських, які не належали до Сасів¹⁰⁸. Якщо участь Юрковських не була випадковою, оскільки їхня сестра була одружена з Йоаном Даниловичем¹⁰⁹, то причина присутності Ходоровських у родинному колі Даниловичів залишається не до кінця з'ясованою. Можливо, їхня участь пояснюється тим, що саме на Жидачівщині та Стрийщині, районах найінтенсивнішого осадництва Сасів, Ходоровські мали значний вплив.

Використання печатки одного з членів роду іншими співгербовниками — явище відоме у сфрагістиці як *cauentia sigilli* — було ще одним виявом родової свідомості, який спостерігаємо серед родин герба Сасів, що взяли участь у конфедерації¹¹⁰. З-поміж Сасів власниками печаток були лише Стецько-Ілько з Черкасів, Яцько з Дідушичів, Іван з Гошева, Юрій з Мальчичів та Андрій зі Сваричева, який використовував печатку якогось Германа зі Сваричева¹¹¹.

Поряд зі свідомістю належності до однієї родової чи гербової спільноти, шлюбні та родинні зв'язки були додатковим чинником інтеграції групи, який, крім іншого, дозволяє краще зрозуміти механізми подібного політичного угруповання.

З-поміж представників владної еліти, які взяли участь у конфедерації, син Йоана Свинки з Поморянів Микола був одружений з Доротою, сестрою Йоана і Добеслава з Олеська. Удруге Дорота була теж одружена з представником родини Кірдеїв — Зигмунтом з Поморянів¹¹². Матримоніальні зв'язки Сенненських та Кірдеїв свідчать про тісні стосунки, які едали обидві родини на терені Галицької Русі. Згаданий Зигмунт з По-

¹⁰⁷ Про спільні виступи осіб, що належали до однієї гербової спільноти, як вияв їхньої генеалогічної свідомості див.: Bieniak J. *Rozmaitość kryteriów badawczych w polskiej genealogii średniowiecznej // Genealogia — problemy metodyczne w badaniach nad polskim społeczeństwem średniowiecznym na tle porównawczym.*— Toruń, 1982.— S. 137.

¹⁰⁸ AGZ.— T. VII.— S. 102—105.— N LIV (5 квітня 1462 р., Львів).

¹⁰⁹ Там само.— S. 146—147.— N LXXVIII (8 травня 1484 р., Львів): Дмитро Данилович, син Яна, і Прокіп Корова з Болехова ділять маєток свого дядька по матері Павла Юрковського.

¹¹⁰ Див.: Koczarska M. *Swiadomość genealogiczna możnowładztwa polskiego w XV wieku. Podstawy i środki wyrazu // SPS.*— Warszawa, 1982.— T. II.— S. 286; Haisig M. *Sfragistyka szlachecka.*— S. 8—9.

¹¹¹ Haisig M. *Sfragistyka szlachecka.*— S. 48.

¹¹² AGZ.— T. IX.— S. 139.— N CII (23 жовтня 1492 р., Краків); *Acta officii consistorialis Leopoliensis antiquissima* (далі — АОС) / Wyd. W. Rojny.— Lwów, 1930.— T. 1.— S. 437.— N 2120 (22 лютого 1483 р.). В одному зі судових документів Миколай Свинка з Поморянів фігурує як *patruus* Зигмунта з Поморянів, що свідчить про їхню належність до однієї родинної групи (AGZ.— T. XV.— S. 561.— N 4560) (13 квітня 1498 р.).

морянів перший раз був одружений з Єленою, дочкою іншого учасника конфедерації — Єжи Струмїла¹¹³. Львівський земський суддя Петро з Бранець та Петро Цебровський зі Стоків були двоюрідними братами. Петро з Бранець часто фігурує у судових записках львівського гроду як заступник у справах свого дядька Петра Цебровського-старшого¹¹⁴, який помер якраз напередодні конфедерації¹¹⁵. Дочка того ж Петра Бранецького була видана за Рафала зі Стрептова, який теж підписав конфедерацію¹¹⁶.

Також багато конфедератів з-поміж числа середньої шляхти були споріднені між собою. Так, Яцько та Дмитро з Дідушичів були рідними братами¹¹⁷. Конфедерацію також підписав їхній батько Міка, який після одруження з Мілохною з Баличів та придбання частини цього села у 1456 р. почав писатися Балицьким¹¹⁸. Дмитро Лагодовський з Погорільців та батько Мартина Каленика з Підгайців Фелікс Каленик були рідними братами¹¹⁹. Анна, дочка того ж Мартина Каленика, була дружиною конфедерата Сенька Галки з Ілляшева¹²⁰. Серед конфедератів зустрічаємо братів Каїв — Михайла з Деревлянів і Станіслава з Ляшок¹²¹, а також їхнього дядька Йоана Кая з Милятина та його сина Мартина¹²². Сестра Михайла і Станіслава Каїв Ядвіга була видана заміж за іншого конфедерата — Йоана з Неслухова¹²³. Родина Каїв була також споріднена з Рафалем зі Стрептова, який теж підписав конфедерацію. Мати Рафала Малгожата, дружина Андрія Грабельки зі Стрептова, та Дорота, мати Станіслава і Михайла, були сестрами¹²⁴. Йоан з Банюнина згадується у 1454 р. як брат померлого Павла з Печихвостів, дружина якого Катерина була вдруге одружена з Миколаєм Випротком, котрий після одруження почав писатися з Печихвостів і теж брав участь у конфедерації¹²⁵.

Завдяки родинним, квазіродинним та іншим соціальним зв'язкам можемо простежити пов'язання учасників конфедерації з можновладчими родинами — конкурентами Одровонжів у Галицькій Русі. Так, брат Йоана і Юрші Ходоровських Станіслав був одружений з Ельжбетою, сестрою Михайла і Йоана Бучацьких, дідичів Язлівця¹²⁶. У 1485 р. виконавцем тестаменту вже покійного Павла Юрковського з Чорторії був Рафал з Яро-

¹¹³ MRPS.— P. 1.— S. 80.— N 1547 (16 жовтня 1479 р., Новий Корчин).

¹¹⁴ AGZ.— T. XIV.— S. 179.— N 1431 (23 липня 1445 р.).

¹¹⁵ У 1463 р. його син Петро сплачує борги свого батька (Там само.— T. XV.— S. 427.— N 3199).

¹¹⁶ Boniecki A. Herbarz Polski.— Warszawa, 1901.— T. II.— S. 105.

¹¹⁷ AGZ.— T. XV.— S. 3.— N 22 (6 січня 1457 р.).

¹¹⁸ Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów.— S. 84.

¹¹⁹ AGZ.— T. XIV.— S. 292.— N 2264 (18 червня 1450 р.). Про їхню родову належність див.: Boniecki A. Herbarz Polski.— Warszawa, 1915.— T. XV.— S. 162.

¹²⁰ Boniecki A. Herbarz Polski.— T. XV.— S. 161.

¹²¹ Haisig M. Sfragistyka szlachecka.— S. 28—29; AGZ.— T. XIV.— S. 435—436.— N 3284 (5 березня 1455 р.).

¹²² AGZ.— T. XIV.— S. 412.— N 3126 (24 травня 1454 р.).

¹²³ Там само.— S. 471.— N 3518 (27 лютого 1456 р.).

¹²⁴ Там само.— S. 256.— N 2017 (24 лютого 1448 р.).

¹²⁵ Там само.— S. 407.— N 3077 (12 квітня 1454 р.).

¹²⁶ Там само.— T. II.— S. 193—197.— N CX (4 липня 1467 р., Язлівець); Там само.— T. VI.— S. 124—125.— N LXXXVII (8 квітня 1469 р., Львів).

слава, який замінив на посаді руського старости Андрія зі Спрови¹²⁷. З Ярославськими був пов'язаний ще один учасник конфедерації Петро Голембек зі Зимної Води, який згадується у 1483 р. серед клієнтів сандомирського воєводи Спитка з Ярослава¹²⁸.

Стосунки патронату — клієнтели пов'язували конфедератів не лише з впливовими можновладчими родинами, але й виступали важливим елементом консолідації усередині групи. Принаймні існування однієї такої клієнтарної групи тиску навколо Єжи Струмїла вимальовується у джерелах досить чітко. На формування соціальних зв'язків цього типу важливий вплив мали земельні відносини. Як володар кам'янської тенути, Єжи Струмїло досить легко зумів поширити свій вплив на навколишню дрібну і середню шляхту з Печихвостів, Неслухова, Желехова, Підгайців, Стрептова. Так, Єжи Струмїло після смерти Павла з Печихвостів став опікуном його дітей і маєтку, хоч не перебував з ним у жодних родинних зв'язках¹²⁹. Петро Каленик, син Мартина Каленика з Підгайців, був тенутарієм у Кам'янці-Струмїлової з надання Єжи Струмїла¹³⁰. У 1457 р. Єжи Струмїло виступив арбітром у суперечці між Бартошем і Миколаєм Сампами, з одного боку, та Йоаном Неслуховським — з другого¹³¹. Очевидно, саме підтримка численної групи шляхти, яка підписала конфедерацію і була пов'язана з Єжи Струмїлом клієнтарними зв'язками, забезпечила львівському підкомореві лідерство серед учасників конфедерації.

Інтенсивні соціальні зв'язки та міжстанові контакти були також однією з безпосередніх причин спільного виступу львівських міщан та шляхти¹³². Характерно, що саме підльвівська шляхта була чи не найчисельнішою групою, що взяла участь у конфедерації. До неї можемо зарахувати Юрія з Мальчичів, Блажія зі Сороків, Йоана і Петра зі Зимної Води, Януша з Малечковичів, Йоана і Станіслава з Давидова, Дмитра Лагодовського, Йоана і Мартина з Милятина, Йоана з Неслухова, Йоана і Станіслава з Банюнина, Рафала зі Стрептова, Михайла Кая з Деревлянів, Станіслава з Ляшок, Миколи Семпа з Желехова, Мартина Каленика з Підгірців, Миколи Випротка з Печихвостів, Міхна і Пашка з Борщева, Олехна з Дорошева, Петра Волчка з Колодинців, Йоана з Куликова. Близькість до Львова давала змогу цій шляхті підтримувати щоденні контакти з львівськими міщанами, виступаючи їхніми постійними економічними партнерами. Львівські міщани часто були або як поручителі міжшляхетських угод, або як державці шляхетських маєтків чи нерухомості в обмін на надані грошові позики. Спільні економічні інтереси та справи нерідко

¹²⁷ AGZ.— Т. VI.— S. 207—209.— N CXXXVIII (1 серпня 1485 р., Львів).

¹²⁸ AOC.— Т. 1.— S. 60.— N 305 (18 квітня 1483 р.).

¹²⁹ AGZ.— Т. XIV.— S. 407.— N 3077 (12 квітня 1454 р.); Там само.— S. 411.— N 3121 (24 травня 1454 р.).

¹³⁰ Boniecki A. Herbarz Polski.— Т. XV.— S. 161.

¹³¹ AGZ.— Т. XV.— S. 7.— N 48 (30 січня 1457 р.).

¹³² А. Прохазка заперечував важливість соціальних зв'язків між шляхтою і міщанством як чинника, що впливав на спільність їхнього виступу, аргументуючи це відмінностями у правах і привілеях двох станів (Prochazka A. Lwów a szlachta.— Lwów, 1919.— S. 5). Натомість результати сучасних досліджень польського середньовічного суспільства переконливо показують існування високої соціальної мобільності та плінність міжстанових бар'єрів (Samsonowicz H. Relacje międzystanowe w Polsce XV wieku // SPS.— Т. II.— S. 244—265).

підкріплювалися взаємними шлюбами та іншими родинними зв'язками. Так, Юрій з Мальчиців був одружений з львівською міщанкою вірменського походження Белкою, з якою згодом провадив довгий судовий процес про розлучення¹³³. Барбара, дочка Петра Зимноводського, була одружена з львівським райцею Миколаєм Арнастом¹³⁴. Яцько з Дідушичів був одружений з Федькою Голубеївною¹³⁵, відомою своїми родинними зв'язками з львівським патриціатом¹³⁶.

Стосовно етнічного складу учасників конфедерації, то досить виразною є його залежність від соціального і маєткового статусу. Багата шляхта та представники владної еліти Львівської землі, які підписали конфедерацію, майже виключно належали до польських або сполонізованих руських родин. Поляками були Єжи Струмїло, Йоан Яцимірський, Йоан Куликовський, Сенненські, Давидовські, Юрковські, Зимноводські, Михайло зі Стрільчого, Йоан з Малечковичів, Петро Бранецький, Петро Цебровський. Група *gentes Rutheni nationes Poloni* була представлена серед свідків братами Ходоровськими, Івашком з Чемеринців, Йоаном Свинкою з Поморянів. Перехід у католицьку віру та полонізація допомогли їхнім родинам зберегти свої позиції серед владної еліти Руського воєводства та полегшили зближення з польськими шляхетськими родинами. Угорською з походження була родина, до якої належав Миколай Чернійовський¹³⁷. Батько Петра Волчка з Колодинців, львівський підкоморій Петро Волчко Рокутович, був литовським боярином, якого разом з іншими представниками литовської знаті 1413 р. у Городлі було прийнято до польських гербових спільнот¹³⁸.

Масову участь у конфедерації взяла шляхта, яка на момент її підписання зберегла руську етнічну і конфесійну ідентичність. Щонайменше 28 осіб (Дмитро Лагодовський, Мартин Каленик з Підгайців, Міхно і Пашко з Борщова, Юрій з Мальчиців, Блажій зі Сороків, Сенько Галка з Ілляшева, Сенько з Нагірців, Олехно, Марко і Ленько з Дорошева, Стецько, Онисько і Стецько-Ілько з Черкасів, Дмитро з Гонятичів, Федько Чолганський, Федько і Стечко з Млиниців, Дмитро і Яцько з Дідушичів, Яцько з Рожнятина, Андрейко зі Сваричева, Івашко з Дулібів, Іван з Гошева, Олекса і Лучка з Витвиці, Данько і Мика з Баличів, Протасій зі Сулятичів), тобто майже половина, на момент підписання конфедерації були православними і русинами. За винятком Лагодовських, решта руських родин належали до дрібної шляхти, яка насамперед потерпала від утисків старост. У джерелах часто згадуються судові процеси, коли ці *perpetui terrarum Russie heredes*, як вони самі себе іменували, через брак письмових підтверджень на земельну власність були змушені представляти перед

¹³³ AGZ.—Т. XIV.—S. 287.—N 2225 (18 квітня 1449 р.). Пор.: Sochaniewicz K. Rozwody na Rusi Halickiej...—S. 21, 47—51.

¹³⁴ AGZ.—Т. IX.—S. 180—182.—N CXXXIV (6 червня 1500 р., Львів).

¹³⁵ Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów...—S. 82.

¹³⁶ AGZ.—Т. V.—S. 174—175.—N CXXXIV (7 січня 1454 р., Львів).

¹³⁷ У 1387 р., під час походу на Русь, Владислав Ягайло винагородив угорського воєводу Бенедикта за добровільну здачу галицького замку і повернув йому і його братові Андрию маєтки Взови і Чернівці (ZDM.—Wrocław etc., 1974.—Cz. VI.—S. 10.—N 1529) (14 жовтня 1387 р., Жидачів). Див. також: AGZ.—Т. XII.—S. 43.—N 381 (5 травня 1438 р.).

¹³⁸ Acta unii Polski z Litwą, 1385—1791 / Wyd. S. Kutrzeba, W. Semkowicz.—Kraków, 1932.—S. 54.—N 49 (2 жовтня 1431 р., Городло).

судом у своїх суперечках зі старостами та іншою шляхтою довгий список свідків, щоб ті могли підтвердити, що такий шляхтич є дітичем даного маєтку *ex atavis, avis et patribus*¹³⁹. Львівська конфедерація мало що змінила у становищі цієї дрібної шляхти та у її взаємовідносинах зі старостинською адміністрацією. Так, Паневські, які 1474 р. отримали у довготривалу заставу Жидачівський повіт¹⁴⁰, упродовж першої половини XV ст. проводили численні судові процеси проти місцевої шляхти, зокрема проти тих родин, які свого часу підписали Львівську конфедерацію (Чолганські, Гошовські), оскаржуючи їхні права на маєтки, якими ті володіли¹⁴¹. Ця тривала і часто небезуспішна боротьба та спільні виступи в обороні своїх шляхетських прав, без сумніву, сприяли консолідації дрібної руської шляхти і поряд з особливостями її маєткового, соціального і звичаєвого характеру спричинилися до вироблення почуття окремішності групи в межах шляхетської спільноти Галицької Русі та до збереження відмінної від решти шляхетського загалу етнічної належності.

Деякі з-поміж цієї шляхти досить активно маніфестували свою етнічно-релігійну ідентичність. Так, у 1466 р. Дмитро Лагодовський подав позов до суду на Йоана Нарайовського за те, що той перехрестив у католицьку віру свою служницю. Хоч суд визнав дії Нарайовського правильними, цей виступ Лагодовського свідчить, що певні кола руської шляхти досить активно намагалися протидіяти процесові колонізації та католизації православного населення у Галицькій Русі¹⁴². Лагодовські були також відомі як довготривалі опікуни православного монастиря в Уневі¹⁴³. Rutheni було, здається, сталим окресленням шляхти, яка продовжувала зберігати свою руську ідентичність. Зокрема, як Ruthenus фігурує у джерелах Юрій з Мальчичів¹⁴⁴, як *terragenis ritus Ruthenicali* згадується родина з Черкасів¹⁴⁵. Серед представників родин *de genealogia Ruthenicali*, яких перераховує судова записка з 1446 р., зустрічаємо вже згадуваного Дмитра Лагодовського та Олехна з Борщова, брата конфедератів Пашка і Міхна¹⁴⁶. Складання присяги *more Ruthenicali*, як це бачимо у випадку того ж Олехна з Борщова¹⁴⁷, слугувало ще одним знаком, який виділяв етнічну руську шляхту з-поміж шляхетської спільноти Руського воєводства.

* * *

Представлений аналіз учасників Львівської конфедерації 1464 р. свідчить, що в конфлікті з Одровонжами взяло участь кілька груп шляхти,

¹³⁹ AGZ.— Т. XV.— S. 435—436.— N 3281 (14 липня 1464 р.).

¹⁴⁰ Там само.— Т. IX.— S. 110—111.— N LXXX (17 грудня 1474 р., Пиэдри).

¹⁴¹ Wyrostek L. Ród Dragów-Sasów.— S. 64, 70, 74—75, 77, 147.

¹⁴² AGZ.— Т. XV.— S. 444.— N 3372 (12 вересня 1466 р.): „*Quam admodum nobil. Dymitr Lahodowsky nob. Iohannem Narayowsky pro baptisacione ancillae Ruthenicalis in fidem catholicam citaverat, tandem domini invenerunt et decraverunt, quia bene et iuste baptisavit et ergo idem Natrayowsky pro hiis nichil succumbere debet*“.

¹⁴³ Грушевський М. Історія України-Руси.— Т. 6.— С. 239.

¹⁴⁴ AGZ.— Т. XIV.— S. 287.— N 2225 (18 квітня 1449 р.).

¹⁴⁵ Там само.— Т. IX.— S. 222.— N CLXI (17 травня 1505 р., Радом).

¹⁴⁶ Там само.— Т. XIV.— S. 198.— N 1577 (3 січня 1446 р.).

¹⁴⁷ Там само.— S. 211.— N 1683 (6 травня 1446 р.): „[...] *quia Olechno Ruthenus existens, quomodo iurare debet*...“

які різнилися між собою можливістю доступу до урядів, соціальним статусом і розміром маєтностей. Найвпливовішою групою та ініціатором утворення конфедерації були представники багатой шляхти, які або самі займали земські уряди, або належали до родин з урядовими традиціями. Їхня участь у конфедерації була результатом конфліктів з Одровонжами навколо володіння заставленими королівщинами, які становили основу маєтків цієї групи. Середня шляхта, яка була представлена в конфедерації найбільш масово, поряд з дрібним зем'янством становили соціальну базу руху. Саме ці дві групи зазнавали найбільших утисків з боку Одровонжів. Значну частину учасників конфедерації становили особи українського походження, які переважно належали до середньої та дрібної шляхти. Широка мережа різноманітних соціальних зв'язків, яка об'єднувала учасників конфедерації, забезпечувала високу інтегрованість та швидкі мобілізаційні можливості угруповання, а також підтримку інших соціальних інститутів і груп.

Yuriy ZAZULIAK

1464 L'VIV CONFEDERATION: AN ATTEMPT AT PROSOPOGRAPHIC ANALYSIS OF ITS MEMBERS

The Confederation was made up of several groups of *szlachta*, who differed from each other in how much access they had to the government, in their social status and the size of estates they owned. The most influential group that actually started the Confederation was represented by the rich gentry who held strong positions in local governments or came from families that did. Their involvement in the Confederation came as a result of bitter feuds with the Odrovonzys over land. Middle gentry predominated within the Confederation and, together with the minor gentry, constituted a social basis for the movement. These were the two groups that bore the brunt of the oppression exerted by the Odrovonzys. The bulk of the Confederation were people of Ukrainian background, who, for the most part, belonged to the middle or minor gentry. A sophisticated network of personal and group connections contributed to a good organization of the Confederation, its flexibility and high mobility, as did it secure support from other social groups and institutions.